Istoria unei litografii celebre: Portretul lui Mihai Eminescu - semnat de pictorul Curții Imperiale de la Viena, tipărit sub formă de gravură în Austria !

Eminescu, Geniul, ne apare astăzi sub chipul unui diamant cu infinite ape. Perfecțiunea sa este asemenea unui poliedru a cărui arhitectură este dincolo de puterea minții. Precum în univers există doar câteva[1] minuni de o simetrie absolută, numite ”*solide platonice”*, tot astfel și în cultura română personalitatea și anvergura spiritului eminescian reprezintă un fenomen unic.

Această imagine sacralizată a Luceafărului poeziei românești estompează adeseori portretul fizic, de om printre oameni, aceluia care tutelează panteonul mitic al poporului nostru.

Din paginile memorialistice, semnate de cei ce l-au cunoscut pe Eminescu, guvernate pe alocuri de abordări subiective, aflăm cum a fost perceput acesta în conștiința contemporanilor săi: o personalitate emergentă, depășind limitele înguste ale epocii.

În acest eseu dorim să aflăm însă cum l-au zugrăvit artiștii epocii, cum l-au redat ei în imagini și nu în cuvinte. Cu excepția acelora care îi erau prieteni sau cunoscuți[2], ori a cititorilor care îi cumpăraseră primul volum de versuri, tipărit de Socec în trei ediții, de câte o mie de exemplare, cât încă poetul era în viață, și unde apare fotografia autorului, imaginea lui Eminescu lipsea din peisajul public.

De la acest gând am pornit atunci când ne-am propus să abordăm acest subiect: modelul ideal al astrului Eminescu este construit în mentalul colectiv doar pe seama imaginației bogate a cititorilor români ori străini, sau are un fundament solid: imaginea grafică și fotografică, răspândită în ziare și reviste ?

1 Tetraedru, cub sau hexaedru, octaedru, dodecaedru, icosaedru.......

2 Jurnaliști, colegi de școală sau facultate, mai ales membrii Societății ”*Junimea*”, dar și ai cercurilor literare, politice, frecventate de Eminescu.

Lăsăm la o parte chestiunea celor patru fotografii canonice ale lui Eminescu, îndreptându-ne atenția îndeosebi asupra imaginii sale, propagate în conștiința europeană prin intermediul gravurilor și litografiilor realizate în țară și străinătate, pornind de la pozele poetului, disponibile la îndemâna editorilor.

De la bun început, vrem să precizăm un fapt important: în deceniul 80-90 al veacului al XIX-lea, chipul acestuia este prezent mai mult în reviste literare de peste munți (în mod special revista *”Familia*”, iar după moartea poetului, ”*Romänische Revue*”) și nu în publicații similare din Vechiul Regat.

În timp ce Eminescu peregrina dintr-un spital în altul, chipul său este la loc de cinste în spațiul românesc al Transilvaniei.

Prima creație grafică reprezentând chipul Luceafărului, apărută într-o revistă literară românească, este tipărită peste Carpați, pe prima pagină a *”Familiei”*, datată 13/25 ianuarie 1885, sub semnătura unui renumit grafician austriac, Theodor Mayerhofer. Era, desigur, un portret în creion, o litografie, reproducând cea de-a doua fotografie oficială a lui Eminescu (atelierul Duschek)[3]. În partea stângă a imaginii apare numele casei de editură (tipografiei) vieneze care a pus în circulație această gravură: *C. Angerer & Göschl*[4].

De aici, o primă concluzie tulburătoare: personalitatea lui M. Eminescu era larg cunoscută în Austria, încât o celebră editură a vremii găsește de cuviință să tipărească în condiții grafice de înaltă calitate chipul poetului, creație de excepție a graficianului Curții Imperiale, Th. Mayerhofer, operă artistică pe care o va folosi apoi și Iosif Vulcan.

---

[3] Tangențial, subiectul acesta va fi evocat în ”*Viața Românească*”, 1964, nr. 4–5, apr.–mai, p. 371, fiind menționat și în: ”*Convorbiri Literare*”, 1987, nr. 1, ian., p. 11 (*Dialogul artelor*).

[4] Casa de editură *C. Angerer & Göschl,* din Viena (pentru litografii), alături de *stabilimentul grafic F. Brockhaus* din Lipsca (pentru editarea hărților), au contribuit, în condiții grafice excepționale, la realizarea celor trei volume ale primei lucrări enciclopedice din țara noastră - ”*Enciclopedia Română*” – (1898-1904), tipărită la Sibiu, de tipografia W. Krafft. Este meritul lui C. Diaconovici și al ASTREI pentru nașterea acestui monument al spiritualității românești, dovedind unitatea culturală a neamului nostru și prefigurând Marea Unire de la 1918.

Această editură (tipografie) vieneză obișnuia să reproducă portrete ale unor scriitori sau politicieni români ai vremii, pe care apoi presa din Ardeal, în special revista ”*Familia”* le prelua, publicându-le în paginile lor. Prezentăm mai jos câteva litografii, tipărite la Viena de stabilimentul grafic *C. Angerer & Göschl*, toate sub semnătura celebrului artist austriac, Th. Mayerhofer, păstrate pentru generațiile viitoare doar prin reproducerea lor în paginile unor reviste din Austria sau din România.

Semnătura graficianului Th. Mayerhofer[5], vizibilă pe gravura tipărită în revista ”Familia”.

[5] Celebru grafician austriac (1855-1941), prezent în presa vremii cu numeroase litogravuri ale unor personalități remarcabile: oameni politici, membri ai familiei imperiale, scriitori, personalități ale timpului, din diverse țări ale Europei (Louis Pasteur, Charles Darwin, Nathaniel și Bettina Rotschild, Agatha Bârsescu, etc) A urmat cursurile Academiei de Arte din Viena, fiind elevul pictorului Eduard von Engerth. A debutat *în "Wiener Salon Jurnal"* (1870), în pagnile căruia a tipărit în mod constant. Gravurile sale sunt reproduse în reviste de dincolo de munți: *”Familia”, ”Amicul Familiei”, ” Romänische Revue”, ”Luceafărul”, ”Cosânzeana*” etc

Primul portret al lui Eminescu, sub semnătura lui T. Mayerhofer *(”Familia”,* nr. 13/25 ianuarie 1885), apărut în timpul vieții poetului.

Acest portret s-a republicat ulterior, la moartea poetului, în numărul din luna Iunie al Revistei *”Familia*”[6] (în chenar de doliu), precum și în Revista *”Romänische Revue”*, însoțind traducerea lui Emanuel Grigorovitza[7] – *”Gedichte von der Michael Eminescu”,* ”*Fragment das dem Gedichte Die Epigonen*”, tipărit în luna Iulie 1890 (An VI, Wien, 1890, Herasgeber dr. Cornelius Diaconovich).

Amintim că, tot în ”*Romänische Revue*, s-a publicat în 1887 poezia eminesciană *”Dorința*”, tradusă de M. Kremnitz.

[6] ”*Familia”*, nr. 26, an XXV, 25 iunie/7 iulie 1889. Gravura va fi reprodusă, de asemenea, în numărul revistei *”Familia”* din 27 iunie (9 iulie) 1899, p. 305, la comemorarea unui deceniu de la moartea lui Eminescu.

[7] În anul 1890, Em. Grigorovitza a publicat un serial de traduceri în *”Rumanische Revue*”: *Fragment aus Epigonen, Ode, Schläfrige Vögelein, Wiedersehen*: ”**Rom. Rev**.” nr. 6, 1890, p.312 – 317 (übersetzt von Emanuel Grigorovitza);
- *Sehnsucht. Reminiszenz. Sonett. Melancholie*: ”**Rom. Rev**.” nr. 6, 1890, p. 233 – 236 (übersetzt von Emanuel Grigorovitza);
- *Gedichte: Letztes Sonett, Der Schutzengel*: ”**Rom. Rev**.” nr. 7, 1891, p.53 (Emanuel Grigorovitza).

La moartea poetului, revista lui Diaconovici a publicat, de asemenea, o biografie a lui Eminescu[8] .

Mihai Eminescu, gravură de Th. Mayerhofer, în ”*Romänische Revue*” (1890)

Eminentul cercetător ing. N. Iosub prezintă în valoroasa sa monografie, intitulată ”*Mihai Eminescu la Botoșani*” [9], un portret de A. Reitz, datat 1887[10].

”*Revista Olteană*”[11] (nr.3/iunie 1889) publică, la rândul său, o litografie semnată de pictorul Nicolae Rădulescu (1855 – 1916), prelucrând chipul lui Eminescu din celebra fotografie realizată de Duschek. Această gravură este expusă în Casa Memorială ”*Traian Demetrescu*” din Craiova, ca o dovadă că litografia a fost tipărită și separat de revistă. Lucru de înțeles, fiindcă Tr. Demetrescu *(”Tradem”*) a fost redactorul revistei din capitala Olteniei și unul

[8] *Michael Eminescu. Biographische Skizze*: ”**Rom. Revue”** nr. 6, 1890, p. 226 – 232.

[9] N. Iosub, ”*Mihai Eminescu la Botoșani*”, Ediția a II-a, Editura Axa, Botoșani, 2016, cap. ”*Iconografie eminsciană”*, p. 272-287.

[10] Idem, p. 277

[11] ”*Revista Olteană*”, *Literară – ştiinţifică*, apare la 15 martie 1888 la Craiova. În perioada 15 mai 1888 - 15 martie 1890 se tipăreşte sub direcţia unui comitet. Prim redactor: *Carol Scrob.* Directori: *Traian Demetrescu* (devenit prim-redactor în perioada 1/13 mai - 15 iulie 1892) şi *G.D. Pencioiu.* Tip. "*Naționala, Ralian şi Ignat Samitca*". În perioada aprilie 1889 – martie 1890, se adaugă la subtitul, pe copertă, cuvântul *"ilustrată*". Începând cu 1/13 mai 1892, apare ca supliment literar al ziarului "*Economistul"*. Format: 24x16 cm.

dintre admiratorii lui Eminescu [12]. Acesta lansează primul său volum de poezii, în anul 1884, dar moare la numai 30 de ani (1896).

Gravura lui Nicolae Rădulescu este prezentată cititorilor români în anul *centenarului Eminescu* (1989), într-un articol sub semnătura lui G. Crăciunoiu[13], litografia fiind reprodusă, independent, de către bibliofilul Ion C. Rogojanu, fiind inclusă într-un set de ilustrate, prezentând cele patru portrete oficiale ale poetului.

Din lucrarea citată mai sus a domnului N. Iosub aflăm că portretul lui Eminescu, reproducând cea de a doua fotografie canonică, realizat de pictorul craiovean pe hârtie din pastă de lemn, avea dimensiunile 152/105 mm, fiind cașerat pe carton cretat alb, încadrat într-un chenar, având inscripționate numele editurii și tipografiei deținute de Ralian și Ignat Samitca.

Întrucât portretul lui Eminescu, cunoscut din fotografia lui Duschek, este prezent și în prima *Ediție Maiorescu* a poeziilor lui Eminescu (1884), așadar cu puțin timp înainte de data apariției gravurii în ”*Familia*” (1885), sub semnătura vizibilă a lui Th. Mayerhofer, avem de răspuns la două întrebări esențiale: ce fel de imagine se folosește în prima carte de poezii a lui Eminescu, tipărită la Socec, pentru a reda poza autorului: o fotografie retușată sau o gravură ? și, dacă este vorba de o gravură, cui aparține aceasta ?

Cercetătorul N. Iosub susține că este vorba de fotografia retușată, realizată de Bernhard Brand [14], dar avem argumente să ne îndoim. Tabloul *”Junimii*” este realizat într-adevăr de fotograful-pictor ieșean B. Brandt, dar volumul de poezii este tipărit la București, de Socec, și nu la Iași. Or, așa cum se știe, în anul 1883, I. Slavici, la care Eminescu locuia, era deținătorul fotografiei originale a lui Eminescu, ieșită din atelierul lui Fr. Duschek, iar fotografia aceasta a fost transmisă Academiei Române de col. Alexandru Struțeanu, nepotul lui Salvici. Ar fi fost un procedeu greoi pentru o tipografie din București să utilizeze o

---

[12] Traian Demetrescu: *”Lui Eminescu*” poezie dedicată marelui nostru poet, la moartea acestuia

[13] Revista ”*Ramuri*”, nr.6, din iunie 1989, p. 13

[14] N. Iosub, op. cit. p. 274.

fotografie retușată la Iași, după un original aflat tot la București ! Era mai simplu să fie retușată fotografia sau chiar clișeul creat de Fr. Duschek, fiindcă, așa cum știm, meșterii fotografi ai vremii obișnuiau să păstreze clișeele pentru comenzi ulterioare.

Gravură pe prima pagină a volumului de poezii Eminescu, tipărit la Socec

Prezența unei semnături în partea dreapta-jos a portretului prezent în Ediția Maiorescu ne determină să conchidem că avem de-a face cu opera unui grafician și nu cu o reproducere retușată a unei fotografii.

Chestiunea devine de interes, în ipoteza că gravura este creația unui artist, fiindcă observăm că, începând cu ediția Maiorescu a V-a, editorul nu mai reproduce portretul litografiat al poetului, ceea ce înseamnă că au intervenit, probabil, anumite probleme legate de *dreptul de autor*.

Dealtfel, chiar și în ipoteza că avem de-a face cu o fotografie, retușată, autorul acesteia ar fi putut revendica oarece pretenții, în virtutea dreptului său de autor, dar nu Duschek, el murind chiar în anul 1884.

Deși greu lizibilă, se observă că înșiruirea de litere, redând numele gravorului, nu seamănă nicidecum cu semnătura lui Bernhard Brand și nici cu aceea a lui Th. Mayerhofer.

Este, vorba, probabil, de un artist autohton, un obișnuit cu cărțile editate de Soccec. O analiză a unor gravuri similare, din aceeași epocă, ar putea elucida chesiunea paternității acestui artist român, care a transfigurat în gravură chipul lui Eminescu.

Dealtfel, aceeași chestiune a identificării artistului anonim o întâlnim și în cazul gravurii tipărite în Revista *”Luceafărul”*, care apărea la Sibiu (nr. 13, din 1 iulie 1909, p. 298), unde este prezentată cititorilor o altă litografie, creație grafică după fotografia lui Eminescu, realizată în atelierul de la Botoșani al fotografului Jean Bielig (noiembrie 1887).

Înclinăm să credem că este vorba de marca aceleași case de editură austriece *C. Angerer & Göschl*, dar postată în partea dreaptă a imaginii, lipsind însă numele artistului. După stil, putem să presupunem că este același Th. Mayerhofer.

Gravură Eminescu (”Luceafărul”nr. 13, din 1 iulie 1909, p. 298)

Revista *”Cosânzeana”*[15], care apărea la Orăştie, redactor şef dr. Sebastian Bornemisa, publică poza litografiată a lui Eminescu, identică cu aceea tipărită la 1 iulie 1909 în revista *”Luceafărul*” de la Sibiu.

Această gravură este tipărită și în numărul festiv, dedicat lui Eminescu, nr. 26 din 5 iulie 1914 (p.387) al aceleași reviste ”*Cosânzeana*”, sub titlul ” *O fotografie a lui Eminescu din anii din urmă*”.

În cunoscuta ediție Perpessicius, editată de Academia Română, volumul XVII, *Bibliografie, Partea a II-a (1939-1989*), conținând *referințe despre*

[15] ”*Cosânzeana”,* Anul I, nr. 3, din 15 noiembrie 1911, p. 30

Eminescu apărute în periodice, precum și manifestări omagiale, Addenda, Indice, (Editura Academiei Române, București, 2008), la p. 602 este prezentă o listă consistentă cu opere artistice inspirate din fotografiile oficiale ale lui Eminescu[16], având autori neidentificați. Din acest sumar de materiale documentare ne reține atenția articolul publicat la împlinirea a 75 de ani de la moartea lui Eminescu în ”*Viața Românească”*, 1964, nr.4-5, apr-mai, p.24, în care este reprodus un desen, apărut pe coperta revistei ”*Universul literar săptămânal*”[17] (1889), reprezentând portretul lui Eminescu, realizat după fotografia de la Praga de către un grafician anonim.

Considerăm că realizările grafice (mai ales cele semnate de graficianul austriac Th. Mayerhofer) sunt o contribuție remarcabilă la crearea unei reprezentări corecte a portretului fizic al lui Eminescu.

În sensul celor prezentate mai sus, adăugăm în rândul creațiilor timpurii o lucrare de tinerețe a lui Ștefan Luchian, un alt botoșănean de marcă, alături de Eminescu, Iorga, Enescu, prezentându-l pe geniul poeziei românești într-o ipostază cutremurătoare.

---

16 *Opere*, Vol XVII, *Portrete (cu autor neprecizat):* [INDESCIFRABIL]: [Desen inspirat de F. 2]. VA-CR, 1939, nr. 7, 15 iun., p. [1]. [Interpretare plastică după F. 1]. BUK, 1942, nr. 5, 11 oct., p. 10. În articolul lui Maximilian Schroff: *Mihai Eminescu und seine Werk. Mihai Eminescu, 1850–1889*. [Desen după F. 1]. PLT, 1943, nr. 6–7, sept.–oct., p. [5]. Un portret al poetului, din prima tinereţe. A, 1950, nr. 17 669, 14 ian., p. [1]. Desen după F. 1. Portretul lui…, 1889, pe coperta revistei „*Universul literar săptămânal*". VR-B, 1964, nr. 4–5, apr.–mai, p. 24. După F. 2. [Desen]. VR-B, 1969, nr. 6, iun., cop. I. [Portret – desen după F. 1]. VK, 1970, nr. 1, ian., cop. II. [Portret]. [Desen inspirat de F. 1 – detaliu]. CL-B, 1972, iul.–sept. (supliment), p. 31 (Memento). Înveşmântat în togă. M. Eminescu. (Silhuetă). F-O(2), 1975, nr. 1, ian., p. [1]. Desen inspirat de F. 3 (reproducere după un ziar de epocă, nenominalizat). Portret în ulei. [După F. 3]. MN, 1975, nr. 1, cop. I. „*Portretul este executat după o fotografie de epocă şi se află expus în Aula Academiei Române"* (cop. II). Reproducere color. [Portret inspirat de F. 1]. CVL, 1978, nr. 8, aug., p. 13 (Eminescu). [Portret (lucrare plastică) inspirat de F. 1]. TO-C, 1979, nr. 2, iun., p. 9. [Eminescu tânăr]. LUC-B(2), 1981, nr. 3, 17 ian., p. [8] (Mapamond). Desen după F. 1. [2 portrete: după F. 1 şi F. 3]. OZ-T, 1983, nr. 2, 14 ian., p. [1]. [Poetul]. Desen din colecţia Vladimir Streinu. MN, 1983, nr. 1, p. 21 *(„…eternii noştri păzitori ai solului veşnic…").* [Portret inspirat de F. 1 – detaliu]. [Pictură?]. ATN-B, 1986, nr. 6, iun., p. [I] *(„Caiete botoşă nene*"). [Grafică inpirată de F. 2]. F-O(2), 1989, nr. 2, febr., p. 9 (*Lumina stelei ce-a murit...*) Eminescu – Creangă. [Ilustr. alb-negru]. ASTR, 1989, nr. 10, oct., p. 10 (Centenar).

17 Apare la București (19 sept.1888-28 ian.1891) sub numele ”*UNIVERSUL literar: săptămânal*”, București, Ed. ”*Universul”*.

Plecat la Munchen, în 1889, pentru a studia pictura, Ștefan Luchian cunoștea desigur soarta tristă a lui Eminescu. În anul 1890, artistul român, marcat de vestea tragică a morții Luceafărului, realizează o elaborată compoziție, pe care i-o trimite în copie fotografică lui Titu Maiorescu, reprezentând o impresionantă creație grafică, printre primele de acest fel din pictura românească, având ca subiect geniul lui Eminescu.

Chestiunea operelor grafice inspirate din fotografiile lui Eminescu, deși pare minoră, are totuși însemnătatea ei. Fotografiile care s-au păstrat până în zilele noastre, incluse ca atare în *Catalogul patrimoniului cultural național* (CIMEC), deși au o certă valoare culturală și istorică, unele dintre ele se prezintă

ca o realizare tehnică discutabilă. În plus, starea lor fizică actuală pare a le diminua, din punct de vedere estetic, impactul asupra memoriei colective în ceea ce privește pe Eminescu. În schimb, gravurile de epocă, mai ales cele timpurii, realizate după aceste fotografii, înnobilează chipul Luceafărului, sporesc atractivitatea imaginii sale.

Semnalăm însă o curiozitate, legată de prezența celor patru fotografii, recunoscute fără dubii ca reprezentând chipul poetului nostru național, pe care am observat-o în ***”Repertoriul obiectelor de patrimoniu național mobil”.*** Aici, la capitolul *fotografii Eminescu*, sunt reținute ca atare **doar trei** fotografii ale marelui nostru poet, la pozițiile 18,19,20, toate deținute de **Centrul Național de Studii *”Mihai Eminescu”*** – Botoșani, *Memorialul Ipotești*, lipsind tocmai fotografia atribuită Atelierului fotografic al lui Franz Duschek.

De asemenea, observăm faptul că, în grupul celor trei fotografii de patrimoniu, nu figurează poza atribuită lui Jan Tomas (Praga) ci duplicatul realizat de Bernhard Brand (Iași), aflat în inventarul *Memorialului Ipotești*. Or, știm că, încă din anul 1962, fotografia pragheză era menționată ca făcând parte din patrimoniul Bibliotecii Academiei Române[18] ? Pe de altă parte, Arhivele Statului din Iași dețin în *colecția Stampe și fotografii*, sub nr.132,5 fotografia originală a lui Brand. Înainte de a ajunge aici, poza a fost în proprietatea *”Asociației Generale a Studenților Universitari – secția Iași”.*

Despre ultimul portret fotografic realizat în atelierul lui Jean Bielig de la Botoșani (1887), care prezintă chipul prematur îmbătrânit al lui Eminescu, mai semnalăm o altă curiozitate: G. Călinescu afirmă că fotografia aceasta ar fi fost ruptă de Titu Maiorescu, însă ar fi rămas totuşi o copie fidelă, sub forma unei litografii purtând semnătura lui Th. Mayerhofer. (”*Viaţa lui Mihai Eminescu*”, 1945).

---

[18] ”*Prima fotografie a lui Mihai Eminescu (Foto J. Tomas, Praga, 1869, după exemplarul Bibl. Acad. R.P.R.)* în Augustin Z.N. Pop, ” *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*”, București, 1962, Editura Academiei, p. 178

Această informație, deși repetată la nesfârșit de unii comentatori ai subiectului intitulat ”*fotografiile lui Eminescu*”, nu mai figurează în edițiile ulterioare ale mult citatei lucrări a divinului critic.

De altfel, nu este prima oară când acesta își revizuie teoriile. Astfel, G. Călinescu susținea într-un articol din tinerețe o aberație evidentă: poetul nu ar fi fost fotografiat la Praga, în atelierul lui Jan Tomas, această poveste fiind inventată, chipurile, de plastograful Octav Minar !

Divinul critic chiar credea că fotografia nu există, cerând imperios acestuia să o prezinte. Ulterior a abandonat acest subiect !

Despre creația graficianului Th. Mayerhofer se știu puține detalii biografice. Din păcate, specialiștii străini nu menționează prezența portretului lui Eminescu în portofoliul de lucrări ale prolificului artist austriac. Cu excepția criticului de artă arădean Dan Lăzărescu din Arad, care a evocat recent[19], într-o comunicare dedicată Luceafărului (ianuarie 2016), existența acestor producții grafice, exegeza eminesciană nu s-a oprit asupra acestui subiect.

Domnia sa prezintă o gravură reprezentând chipul lui Eminescu, cu dimensiunea hârtiei de 34/23,5 cm, iar a portretului propriu-zis de 26,5/20 cm, aflată în colecția V. Miuțescu din Arad, pe care o atribuie artistului Th. Mayerhofer. Este de fapt fotografia reprodusă în revista *”Luceafărul”, nr. 13, din 1 iulie 1909, p. 298,* despre care am vorbit mai sus (p.8).

Din punctul nostru de vedere, apreciem că în bogatul repertoriu de opere grafice al artistului vienez trebuie adăugate și gravurile aparținând unor personalități culturale și politice românești, printre care amintim și muza lui Eminescu.

Prezentăm cu titlu exemplificativ numele unor personalități românești, ale căror chipuri au fost creionate de celebrul artist vienez, cele dintâi litografii

---

[19] Dan Lăzărescu, ”*Amintiri eminesciene între Viena și Oradea D-lui ing. Victor Miuțescu, important colecționar eminescian”* , în ” *Buletinul Informativ”,* editat de *Gruparea Colecționarilor ”Mihai Eminescu” Botoșani,* nr. 42-ianuarie 2016, p. 34-35. (n.a. Mulțumim călduros domnului I. Novac, cercetător asiduu al vieții și operei eminesciene, care ne-a pus la dispoziție copia acestuia studiu semnat de domnul Dan Lăzărescu).

(V. Boierescu, Matilda Poni, Agatha Bârsescu) apărând în numerele Revistei ”*Familia*” chiar în anul 1884, perioadă în care Eminescu își vedea volumul de poezii în librării

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD) 5 Februarie st. v. 17 Februarie st. n.	Ese in fie-care dumineca. Redacţiunea în Közép-utcza nr. 395.	Nr. 6.	ANUL XX. 1884.	Preţul pe un an 10 fl. Pe 1/2 de an 5 fl.; pe 1/4 de an 2 fl. 70 cr. Pentru Romània pe an 25 lei.

Agata Bârsescu.

Agatha Bârsescu

Agatha Bârsescu (”*Der Humorist*”, 20 noiembrie 1884, by *Austrian National Library)*

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD) 4 Martie st. v. 16 Martie st. n.	Ese in fie-care dumineca. Redacțiunea în Közép-uteza nr. 395.	Nr. 10.	ANUL XX. 1884.	Prețul pe un an 10 fl. Pe ½ de an 5 fl.; pe ¼ de an 2 fl. 70 cr. Pentru România pe an 25 lei.

Vasile Boerescu.

Vasile Boerescu

FAMILIA

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD) 1 Aprile st. v. 13 Aprile st. n.	Ese in fie-care dumineca. Redacțiunea în Közép-utcza nr. 395.	Nr. 14.	ANUL XX. 1884.	Prețul pe un an 10 fl. Pe 1/2 de an 5 fl.; pe 1/4 de an 2 fl. 70 cr. Pentru România pe an 25 lei.

Matilda Poni.

Matilda Poni

Chipul Veronicăi Micle, creație a aceluiași gravor austriac, Th. Mayerhofer, este reprodus pe prima pagină, în chenar de doliu, în numărul revistei *"Familia*" din data de 20 august (1 septembrie) 1889. Atunci, revista

anunța decesul regretatei poete, ale cărei creații au fost frecvent prezente în paginile acestei reviste.

Gravura semnată de T. Mayerhofer este o copie după fotografia realizată în atelierul fotografului Nestor Heck, din Iași, în anul 1886.

Se știe că în atelierul acestui renumit fotograf ieșean s-au fotografiat și alte personalități ale vremii: Eminescu, (în costum de vară -1884), I.L.Caragiale, Ion Creangă, Vasile Alecsandri ș.a.

Din imaginile publicate de către revista *”Familia*” observăm că aceasta folosea vederi tipărite de către renumita companie tipografică vieneză *”C. Angerer & Goschl”*.

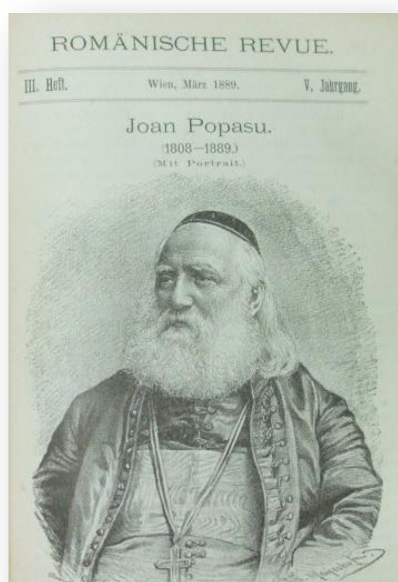

Ultimul portret al Veronicăi Micle (Iași, foto: Nestor Heck)

Gravură semnată Th. Mayerhofer după fotografia Veronicăi Micle (1889)

Nu numai fotografiile Veronicăi Micle sau Eminescu au fost transfigurate artistic de acest pictor și grafician austriac, ci chiar și imaginea unor personalități mai puțin cunoscute astăzi, cum ar fi aceea a dr. Nicolau Pop (*”Familia*”, nr. 37 din 11/23 sept.1888, p.1.), Episcopul Mihail Pavel *(”Amicul Familiei*”, nr. 3, anul XII, din 1 februarie, 1888, p. 41), I.F. Negruțiu (”*Amicul Familiei*”, nr.1 anul XIII, din 1 ianuarie, 1889, p. 5), dr. Aurel Muresianu (*”Amicul Familiei*”, nr. 13, anul XIII, din 1 iulie, 1889, p.165)[20], Constantin Morariu Andrievici *(”Amicul Familiei”*, nr. 15, an XIII, din 1 august, 1889, p.193), sau a altora, mai cunoscute, precum S. Bărnuțiu *(”Amicul Familiei*”, nr.1 an XIV, din 1 ianuarie, 1890 p.5).

Mai jos avem o imagine foarte sugestivă, reprezentându-l pe clericul greco-catolic I. Popasu, aparținând renumitului grafician austriac, tipărită de data aceasta în ”*Romänische Revue”*, (An V, martie 1889).

ROMÄNISCHE REVUE.

III. Heft. Wien, März 1889. V. Jahrgang.

Joan Popasu.
(1808—1889.)
(Mit Portrait.)

I.Popasu (1808 -1889)

[20] În acest număr de revistă se publică poezia ”*Mai am un singur dor*” (”*Iar când voi fi pământ”*) , cu tittlul ”*Ultimul dor al poetului Mihail Eminescu*” (p. 170), și următorul necrolog: ”*Mihai Eminescu, illustrul poet și savantul publicist român, a încetat din viață la București 28 l. tr. după lungi și grele suferințe. — Statul i-a făcut o înmormântare demnă; iar amicii și admiratorii lui făcu colecte pentru de-ai ridica două monumente pompoase — unul în București și altul în orașul său natal Botoșsni. Fie-i țărâna ușoară și amintirea eternă!”*

Impresionează, fără îndoială, selecția de personalități românești, făcută de graficianul austriac, începând cu tânăra stea a scenei lirice românești, contemporană cu Eminescu, soprana Agatha Bârsescu, care este prezentă în presa austriacă, în anul 1884, grafica purtând aceeași ilustră semnătură.

La 1884, Agatha Bârsescu oferea concerte pe scenele marilor teatre vieneze, astfel încât fotografia acesteia îi putea fi înmânată pictorului chiar de către celebra artistă româncă.

Așadar, personalitatea poetului român Mihai Eminescu era cunoscută în 1885 în cercurile artistice europene, interesat de el fiind și reputatul artist al vremii, austriacul Theodor Mayerhofer, cel care, în aceeași epocă, era pictorul favorit al Curții Imperiale de la Viena. Ca urmare, acesta reușește să transfigureze, după fotografii originale, desigur, portretele lui Eminescu și Veronica. Aceasta ne face să credem că, în cazul celor doi, originalele fotografiilor lor au ajuns și la Viena, în atelierul pictorului și graficianului mai sus amintit.

Despre modul în care au ajuns fotografiile lui Eminescu și Veronica Micle în posesia lui Th. Mayerhofer rămâne să aflăm.

Legătura dintre tipografia lui *C. Angerer* (1838-1916)[21] și cultura română poate fi explicată și prin aceea că fratele său, *Ludwig Angerer*, cunoștea realitatea din țara noastră destul de bine: a activat la Sibiu, mai întâi, apoi la București, unde a realizat primele fotografii (cele mai vechi) ale capitalei, în timpul Războiului Crimeii. Reîntors în Austria, a înființat un atelier la Viena, inventând fotografia format *Carte de Visite* (CDV) în 1857, precum și aplicând procedee inovatoare în arta fotografică. Acesta a fost artistul - fotograf oficial al Curții Imperiale de la Viena, până la moartea sa, în 1879.

Dan Toma Dulciu

București

10.07.2016

[21] Firma ”*Angerer & Göschl · K. uk Hof-Photochemigraphen”,* Wien, XVI/1, Ottakringerstraße 49, specializată în editarea de cărți, folosind o metodă revoluționară în acea vreme (clișee de zinc, cupru, alamă și oțel; zincografia a schimbat destinul litografiiilor clasice), putându-se reda imagini în alb/negru sau patru culori. Firma a fost fondată în 1870 de Carl Angerer. El este fratele lui Ludwig Angerer, primul fotograf austriac al Bucureștilor, din vremea Războiului Crimeei. Ludwig Angerer, de meserie chimist, a practicat mai întâi meseria de farmacist la Viena și Sibiu, apoi la București.